

BELEIDSNOTA

NR 13 - MEI 2006

Jozef Konings en Hylke Vandenbussche

Vennootschapsbelasting, tewerkstelling en groei

Vennootschapsbelasting, tewerkstelling en groei

Jozef Konings en Hylke Vandenbussche

Auteurs

Jozef Konings is licentiaat (Universiteit Antwerpen) en doctor in de economische wetenschappen (London School of Economics). Hij doceert aan de K.U.Leuven en is er decaan van de Faculteit Economie en Toegepaste Economie. Zijn onderzoekstopics situeren zich rond concurrentiebeleid, arbeidsmarkt, anti-dumping en buitenlandse investeringen. In 2002 kreeg hij de prijs voor de beste paper in de hoog aangeschreven 'Review of Industrial Organization'. Jozef Konings is research fellow van 'The Centre for Economic Policy Research' te Londen en het IZA, the Institute for the Study of Labor, te Bonn.

Jozef.Konings@econ.kuleuven.ac.be

Hylke Vandenbussche is licentiaat (Universiteit Antwerpen), master (University of Cambridge) en doctor in de economische wetenschappen (Universiteit Antwerpen). Ze is hoogleraar internationale economie aan de Université Catholique de Louvain en tevens verbonden aan de faculteit economie en toegepaste economie van de Katholieke Universiteit Leuven. Haar voornaamste onderzoeksdomeinen zijn bedrijfsbelastingen in een EU context, het anti-dumping handelsbeleid en internationale economie. Hylke Vandenbussche is lid van het Wetenschappelijk Comité van 'The European Trade Study Group', research fellow van 'The Centre for Economic Policy Research te Londen' en research fellow van CORE, UCL.

Hylke.vandenbussche@ires.ucl.ac.be

ISSN nummer 1780-9525

Jozef Konings en Hylke Vandenbussche

Vennootschapsbelasting, tewerkstelling en groei

Beleidsnota nr. 13 / Mei 2006

Wettelijk depot D/2006/10.346/4

Inhoudstafel

Auteurs

Synopsis	5
1 Inleiding	6
2 De effecten van vennootschapsbelasting	9
2.1 De evolutie van officiële taksvoeten	9
2.2 Het proces van jobcreatie en -destructie	10
3 Concurrentiekracht en vennootschapsbelasting	14
3.1 Theoretische achtergrond en beschrijving databank	14
3.1.1 Beschrijving ondernemingsgegevens	14
3.1.2 Theoretische achtergrond	16
3.2 Empirisch model en resultaten	17
4 Besluit	22
Referenties	23

Synopsis

Dit rapport bestudeert de relatie tussen de vennootschapsbelasting, jobcreatie en economische groei, zowel vanuit een macro- als een micro-economische invalshoek. De motivatie van deze studie is gebaseerd op de toegenomen belastingconcurrentie de jongste jaren tussen vooral de nieuwe EU-lidstaten en het oude Europa (EU-15). We vinden een negatief verband tussen de vennootschapsbelasting enerzijds en de jobcreatie en economische groei anderzijds.

In de analyse maken we gebruik van een uniek gegevensbestand van Belgische multinationale ondernemingen. Dit laat ons toe om na te gaan in welke mate de tewerkstelling in het Belgische moederbedrijf wordt beïnvloed door de hoogte van de loonkosten en de hoogte van de vennootschapsbelasting in het gastland van de dochterbedrijven. Hieruit blijkt dat zowel de loonkosten als de vennootschapsbelasting in het buitenland belangrijke factoren zijn in het verklaren van de tewerkstelling in Belgische multinationale ondernemingen (MNO's).

Onze resultaten kunnen als volgt samengevat worden:

- België behoort zelfs na de belastinghervorming van 2002 bij de kopgroep van landen in de EU-25 met de hoogste vennootschapsbelasting.
- Internationale belastingconcurrentie is de jongste jaren sterk toegenomen, vooral tussen de nieuwe Europese lidstaten en de oude EU-15.
- We vinden een negatief verband tussen de hoogte van de vennootschapsbelasting en de dynamiek op de arbeidsmarkt gemeten door jobreallocatie: dit is de som van jobcreatie en -destructie in een land. Daarenboven vinden we dat landen met een weinig dynamische arbeidsmarkt (jobreallocatie), zoals België, een lagere economische groei kennen dan landen met een sterke dynamiek, zoals Groot-Brittannië.
- Een hypothetische verlaging van de vennootschapsbelasting voor België van 33% naar het Europese gemiddelde van 25% zou een toename van jobreallocatie met 6% betekenen. Op haar beurt zou dat de economische groei verhogen met 1,3%. Deze extra groei kan potentieel 90.000 banen opleveren.
- De tewerkstellingsbeslissing op bedrijfsniveau wordt beïnvloed door de relatieve loonkosten in België versus het buitenland enerzijds en anderzijds door de vennootschapsbelasting in andere landen.
- De loonkloof met Zuid-Europa en Centraal- en Oost-Europa is weliswaar gedaald, maar die met andere 'rijke' Noord-Europese landen is vergroot. In 5 jaar werden de lonen in de Belgische moederbedrijven gemiddeld 13% duurder in vergelijking met andere 'rijke' EU-landen. Hierdoor zijn er ongeveer 1000 jobs verloren gegaan aan onze bureaus.
- Voor wat betreft de toegenomen kloof in de vennootschapsbelasting tussen België en Centraal- en Oost-Europa, vinden we dat een daling van de belasting in het buitenland met 10% aanleiding geeft tot een vermindering van de vraag naar arbeid in Belgische moederbedrijven met 5%. Het aantal jobs dat hierdoor de voorbije 5 jaar niet in België werd gecreëerd kan oplopen tot 12.000.

1. Inleiding

In dit rapport onderzoeken we de relatie tussen de vennootschapsbelasting enerzijds en de tewerkstelling en groei anderzijds. We doen dat specifiek voor België, maar tonen aan dat die relatie ook standhoudt voor andere EU-landen. We benaderen de problematiek zowel vanuit een macro- als een micro-economische invalshoek en dit op basis van een uniek gegevensbestand van Belgische ondernemingen met dochterondernemingen in het buitenland.

Onze studie wijst uit dat investeringen in buitenlandse dochterondernemingen gedreven worden door de relatieve loonkostenverschillen én in nog belangrijkere mate door de hoogte van de vennootschapsbelasting in het gastland. Onze analyse laat ons toe om na te gaan hoe een daling van de vennootschapsbelasting in andere landen de tewerkstelling in Belgische moederbedrijven beïnvloedt.

Daarnaast tonen we ook aan dat de hoogte van de vennootschapsbelasting een belangrijke invloed heeft op de mate van *jobcreatie* en *jobdestructie* in een land. De mate van *jobreallocatie* (de som van jobcreatie en -destructie) in een land geeft aan hoe dynamisch de arbeidsmarkt functioneert en heeft een impact op de economische groei van een land.

De positionering van België in de rest van Europa voor wat betreft de hoogte van de vennootschapsbelasting wordt duidelijk in tabel 1, waar een overzicht wordt gegeven van de gemiddelde vennootschapsbelasting voor alle landen van de nieuwe Europese Unie (EU-25) in 2005. België, met een gemiddelde vennootschapsbelasting van 33,99%, behoort tot de kopgroep in de Europese Unie. Dankzij de belastingverlaging van eind 2002 is België weliswaar wat aantrekkelijker geworden, maar ons land torent nog altijd ver boven het Europese gemiddelde van 25,3% uit.

Wanneer we kijken naar de vennootschapsbelasting van de nieuwe EU-toetreders, wordt het verschil nog groter. De gemiddelde aanslagvoet in de nieuwe EU-landen bedraagt slechts 20,8%. De 'duurste' nieuwe EU-landen zijn Tsjechië en Estland met een tarief van respectievelijk 26% en

EU25	STR 2005 (%)	EU25	STR 2005 (%)
Malta	35	Duitsland	25
Spanje	35	Slovenië	25
Frankrijk	34,93	Estland	23
België	33,99	Polen	19
Italië	33	Slovakije	19
Luxemburg	30	Hongarije	16
Engeland	30	Letland	15
Nederland	34,33	Litouwen	15
Griekenland	32	Ierland	12,5
Denemarken	28	Cyprus	10
Zweden	28		
Portugal	27,5	Gemiddelde EU25	25,3
Finland	26	St.dev.	8,42
Tsjechische Rep.	26	Gemiddelde nieuwe EU10	20,8
Oostenrijk	25	St.dev.EU10	7,54

St.Dev. staat voor standaard deviatie

Tabel 1:

Officiële statutaire aanslagvoeten (STR) van vennootschapsbelasting in Europa (%)

Bron: KPMG's corporate tax rate surveys, www.worldwide-tax.com

23% in 2005. De 'goedkoopste' nieuwe lidstaten zijn Litouwen en Letland (beide met een tarief van 15%) en Cyprus (10%).

De meeste nieuwe lidstaten hebben ondertussen een *vlaktaks* ingevoerd, die één aanslagvoet heft op alle inkomsten (personen en vennootschappen) en alle aftrekposten afschaft. Die tendens is begonnen in 1994 in Estland. Sindsdien zijn ook Letland, Litouwen, Rusland, Slowakije en Roemenië omgeschakeld naar een vlaktaks. In andere landen, zoals Polen, Nederland en de Verenigde Staten, woedt het debat over de vlaktaks in alle hevigheid.

De discussie over het concurrentievermogen van Europa (waarbij onder andere de *flat tax* in enkele nieuwe EU-lidstaten en de *notionele interestaftrek* in België heel wat aandacht heeft gekregen) suggereert dat de vennootschapsbelasting een belangrijke factor is voor de economische prestaties van verschillende regio's. In deze studie ligt de focus op de economische groei en de tewerkstelling in het bijzonder.

Economische theorie suggereert dat de vennootschapsbelasting op korte termijn geen impact heeft op de tewerkstellingsgraad in ondernemingen. Op middellange en lange termijn is het echter duidelijk dat er een negatieve impact van een hoge vennootschapsbelasting kan ontstaan op de tewerkstelling en dus op de economische groei. Dat heeft verschillende redenen:

- Een hogere vennootschapsbelasting verkleint de financiële prikkels voor ondernemers, met als gevolg dat er minder ondernemingstoetreding zal zijn in de markt en dus ook minder jobcreatie. Recent onderzoek toont aan dat jobcreatie in grote mate gedreven wordt door het dynamische proces van toetreding van nieuwe, vaak innovatieve ondernemingen. Hoe hoger de toetredingsbelemmeringen (zoals een hoge belastingvoet), hoe minder toetreding van bedrijven en dus hoe lager de jobcreatie.
- Een hogere vennootschapsbelasting verkleint de rendabiliteit van nieuwe investeringsprojecten en het investeringspotentieel van bedrijven. Dat heeft een negatief effect op de kapitaalvorming, één van de drijvende factoren van economische groei. Zeker in een kenniseconomie (waar innovatie en onderzoek & ontwikkeling centraal staan) lijkt dat een belangrijk kanaal voor duurzame economische ontwikkeling.
- De vennootschapsbelasting kan een belangrijk effect hebben op de vestigingsbeslissing van multinationale ondernemingen. De jongste jaren heeft België een vermindering gekend van voornamelijk Amerikaanse multinationale ondernemingen, terwijl die tendens in andere landen omgekeerd was. Zeker in een kleine open economie, waar de directe en indirecte tewerkstelling in grote mate afhangt van multinationale ondernemingen, is de concurrentiepositie van groot belang. Niet alleen de loonkosten, ook de vennootschapsbelasting is hierbij een belangrijke determinant voor de beslissing van multinationale ondernemingen om deels of volledig te verhuizen naar andere regio's.

Recent onderzoek voor andere landen toont aan dat buitenlandse ondernemingen zich vrijer, ongebondener bewegen dan *verankerde* binnenlandse ondernemingen (Gorg en Strobl, 2003).

Kortom, dochters van buitenlandse moederbedrijven hebben een grotere kans om te verhuizen als gevolg van hogere loonkosten, maar wellicht ook als gevolg van een hogere belastingdruk. Dat heeft ook belangrijke gevolgen voor de economische groei, aangezien de investeringen van buitenlandse ondernemingen doorgaans hand in hand gaan met binnenlandse investeringen. Wanneer de buitenlandse investeringen in nieuwe kapitaalgoederen toenemen, gaat dat gepaard met een toename van binnenlandse investeringen, zoals aangetoond voor de VS in een recent artikel in de *American Economic Review* (Desai, Foley en Hines, 2005). En, zoals al aangehaald, de kapitaalvorming in een land is één van de cruciale determinanten van economische groei op lange termijn. Daarenboven heeft recent onderzoek aangetoond dat buitenlandse bedrijven heel wat positieve technologische impact voortbrengen voor binnenlandse ondernemingen (Cassiman en Veugelers, 2002). Een beleid dat erop is gericht buitenlandse ondernemingen aan te trekken, komt dus ten goede aan de technologische vernieuwing en bijgevolg ook van de economische groei.

Dit rapport begint met een macro-economische analyse, waar we eerst de evolutie van de vennootschapsbelasting in België in vergelijking met andere Europese landen documenteren. We geven ook een overzicht van de evolutie van de macro-economische tewerkstelling in termen van bruto jobcreatie en -destructie in België en andere Europese landen. Hierbij tonen we aan dat die evolutie verbonden is met de hoogte van de vennootschapsbelasting. Een hogere vennootschapsbelasting blijkt verbonden te zijn met een lagere jobcreatie in een land.

De mate van jobcreatie en -destructie heeft op haar beurt een impact op de economische groei in verschillende landen. Om dat werkscheppingsproces beter te begrijpen, is het noodzakelijk om de structurele determinanten ervan op ondernemingsniveau te onderzoeken. Dat doen we in de derde paragraaf. De vierde paragraaf formuleert een aantal conclusies.

2. De effecten van vennootschapsbelasting

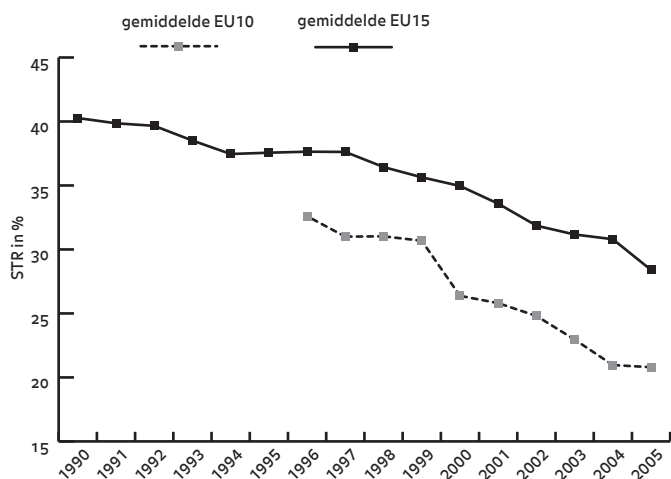
2.1. De evolutie van officiële belastingvoeten

In deze paragraaf bekijken we de evolutie van de officiële nominale aanslagvoeten (STR) in het Europa van de 25 lidstaten (EU-25) in de voorbije vijftien jaar. Die evolutie geeft een indicatie van het belang van de *belastingconcurrentie* tussen landen. In figuur 1 zien we duidelijk dat de belastingvoeten in Europa sterk gedaald zijn sinds het begin van de jaren negentig. Dat geldt zowel voor de landen van het ‘oude’ als van het ‘nieuwe’ Europa. Het valt op dat de daling bij de nieuwe toetreders nog sterker is dan die in het ‘oude’ Europa. Dat impliceert dat het relatieve verschil in officiële aanslagvoeten groot geworden is tussen die twee regio’s binnen Europa.

In 2006 lag de gemiddelde officiële aanslagvoet van de nieuwe toetreders een derde lager dan de gemiddelde STR van het ‘oude’ Europa. De positie van België wordt duidelijk in figuur 2, waarbij zelfs na de daling van de aanslagvoet in december 2002 van 40,17% naar 33,99% België boven het gemiddelde van het ‘oude’ Europa (EU-15) blijft hangen. Terwijl dit verschil vóór 2002 ongeveer 10 procentpunten ho-

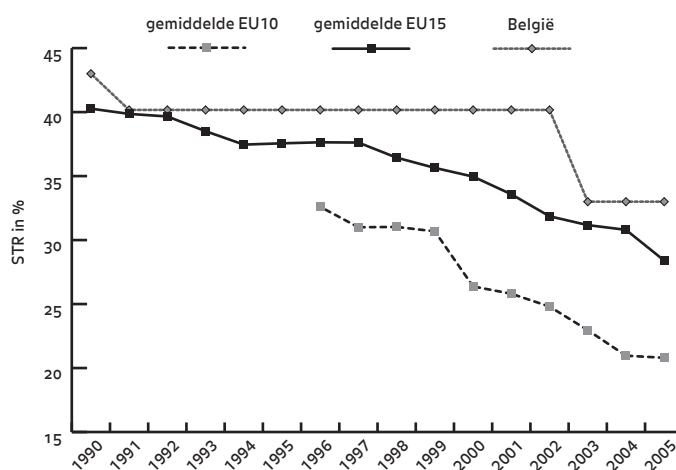
ger lag dan het gemiddelde van de rest van het ‘oude’ Europa, is dat ná 2002 teruggebracht tot ongeveer 3 procentpunten. Een vergelijking met de gemiddelde aanslagvoet in de EU-25 (het ‘verruimde Europa’, inclusief de nieuwe toetreders) toont aan dat de aanslagvoet van 33% voor België ongeveer 8 procentpunten hoger ligt dan het Europese gemiddelde van 25,3%.

Figuren 1 en 2 geven een dalende trend weer in de vennootschapsbelasting, zowel in de ‘oude’ EU (EU-15) als in de nieuwe lidstaten (EU-10). Die evolutie suggereert dat de belastingconcurrentie tussen landen aanzienlijk is toegenomen. Het is ook duidelijk dat in België pas vanaf 2003 maatregelen werden genomen om te reageren op die internationale trend. Tot 2002 was de vennootschapsbelasting in België stabiel, terwijl de gemiddelde aanslagvoet in de rest van Europa sterk daalde. Hierdoor is allicht het concurrentievermogen van de Belgische economie verslechterd. Dat zou betekenen dat we hierdoor ook effecten verwachten op het proces van jobcreatie en -destructie in de arbeidsmarkt (wat hierna wordt toegelicht).

Gegevens voor STR's van de EU-10 is niet beschikbaar voor de periode 1990-1995.
EU-15 = 'oud Europa'
EU-10 = nieuwe EU-lidstaten

Figuur 1:
Evolutie van de officiële statutaire aanslagvoeten (STR in %) van 'oude' en 'nieuwe' EU-lidstaten.

Gegevens voor STR's van de EU-10 is niet beschikbaar voor de periode 1990-1995.
EU-15 = 'oud Europa'
EU-10 = nieuwe EU-lidstaten

Figuur 2:
De relatieve evolutie van de officiële statutaire aanslagvoeten (STR in %) voor België.

2.2. Het proces van jobcreatie en -destructie

De jongste jaren hebben diverse auteurs¹ aangetoond dat het werkscheppingsproces (jobcreatie) zeer heterogeen verloopt. Binnen eenzelfde industrietak of regio en zowel in hoog- als in laagconjunctuur bestaat er een continu proces van simultane jobcreatie en –destructie. Dit heeft tot gevolg dat sommige bedrijven groeien, terwijl andere krimpen.

De jobcreatiegraad wordt berekend door de som te nemen van alle nieuwe jobs die ontstaan in nieuwe en groeiende bedrijven in een bepaald jaar. Die som delen we door het totale aantal jobs in de economie of sector. De jobdestructiegraad is de som van alle jobs die verloren zijn gegaan door inkrappende bedrijven en bedrijven die de markt verlaten, gedeeld door het totaal aantal jobs in de economie of sector.

Het verschil tussen de jobcreatiegraad en de jobdestructiegraad geeft de netto tewerkstellingsgroei. Dat is het macro-economische cijfer van de evolutie van de tewerkstelling dat we terugvinden in de officiële statistieken. De som van jobcreatie en jobdestructie, berekend zoals hierboven, geeft een maatstaf van de bruto jobreallocatie (turnover). Een eenvoudig cijfervoorbeeld maakt het belang van dergelijke cijfers duidelijk.

Achter de evolutie van de tewerkstelling op macro-economisch niveau schuilt een zeer dynamisch proces van jobcreatie –en destructie. Zo kan een macro-economische groei in de tewerkstelling van 2% per jaar het gevolg zijn van 12% jobcreatie en 10% jobdestructie, maar een 2% groei in de tewerkstelling kan ook tot stand komen ten gevolge van 3% jobcreatie en 1% jobdestructie. Het is duidelijk dat een jobreallocatiegraad (de som van jobcreatie en -destructie) van 12% in het eerste voorbeeld wijst op een grotere dynamiek in de arbeidsmarkt dan het tweede voorbeeld met een jobreallocatie van slechts 4%. De economische theorie hieromtrent, die haar oorsprong vindt bij Jozef Schumpeter, suggereert een positief verband tussen jobreallocatie en productiviteitsgroei zoals eerder getest werd voor Slovenië

door onder meer Konings en De Loecker (2006). De reden is eenvoudig: hoge jobreallocatie wijst op een proces waarbij onproductieve en verouderde productietechnieken worden vernietigd en vervangen door nieuwe. Toegepast op bedrijven, betekent dit dat onproductieve bedrijven uit de markt worden gedreven door productievere, met als gevolg dat de totale productiviteit stijgt. Indien het makkelijk is om toe te treden tot nieuwe marktopportunities, zal het jobcreatieproces makkelijk verlopen. Dat heeft tot gevolg dat het ook makkelijk moet zijn om uit te treden uit onproductieve niches. Het gevolg is hoge jobcreatie én hoge jobdestructie, maar ook een hogere productiviteitsgroei. De reden is dat er sneller wordt ingespeeld op economische schokken met als gevolg dat inefficiënte ondernemingen makkelijker vervangen worden door efficiëntere ondernemingen. Dat proces wordt ook het Schumpeteriaanse proces van *creatieve destructie* genoemd. Landen met een hoge jobreallocatiegraad wijzen op een sterk dynamische arbeidsmarkt die makkelijk kan inspelen op veranderende omstandigheden.

Om dit proces te kwantificeren voor België en de andere Europese landen hebben we gebruik gemaakt van de Amadeusgegevensbank van jaarrekeningen. Dat liet ons toe om meer dan 500.000 ondernemingen in verschillende Europese landen te analyseren tussen 1997 en 2004. Aangezien de zeer kleine ondernemingen niet opgenomen zijn in Amadeus, zijn de gerapporteerde cijfers wellicht een onderschatting van de feitelijke cijfers. In figuur 3 tonen we die bruto jobreallocatie voor een aantal Europese landen². We zien dat de gemiddelde jobreallocatiegraad voor België (BE) ongeveer 10% bedraagt, wat vergelijkbaar is met de ons omringende landen Nederland (NL), Frankrijk (FR) en Duitsland (DE). In Groot-Brittannië (UK) bedraagt de gemiddelde jobreallocatiegraad in die periode 17%, wat meer vergelijkbaar is met de Verenigde Staten, die rond 20% schommelt. Figuur 3 bevestigt dat er een positief verband bestaat tussen de jobreallocatiegraad in een economie en de gemiddelde groei, gemeten door de gemiddelde (tussen 1997 en 2004) reële groei in bbp per capita op de verticale as.

1 De eerste papers hierover waren Davis, Haltiwanger & Shuh (1998), Konings (1995).

2 Niet alle Europese landen werden opgenomen in deze analyse, aangezien voor een aantal landen de gerapporteerde tewerkstelling op de jaarrekeningen niet representatief was of onvolledig. We hebben ons daarom beperkt tot een steekproef van landen waarvoor de gegevens representatief zijn en waarvoor een internationale vergelijking bijgevolg zinvol is.

Landen met een lage jobreallocatiegraad, zoals België, hebben gemiddeld ook een lagere economische groei dan landen met een hoge jobreallocatiegraad, zoals Groot-Brittannië of Spanje (ES).

Een eenvoudige regressie van de gemiddelde groei van het bbp per capita op jobreallocatie geeft een significante correlatiecoëfficiënt van 0.225. Dat wil zeggen dat elke 1% extra jobreallocatiegraad gepaard gaat met een extra toename in de groei van het bbp per capita van 0.225%. Uiteraard dient men voorzichtig te zijn bij de interpretatie, aangezien we slechts 14 landen opnemen in deze regressie. Toch suggereert figuur 3 dat het proces van creatieve destructie voor de groei van een economie belangrijk is, wat overigens ook voor de VS in een andere context werd aangetoond door Davis en Haltiwanger (1998).

Het economische beleid moet er dus voor zorgen dat een dergelijk reallocatieproces vlot kan verlopen. Factoren die een dergelijk proces verhinderen, hebben vaak te maken met institutionele beperkingen. Dat komt onder meer tot uiting in een weinig flexibele arbeidsmarktregulering (hoge ontslagvergoedingen), behoudsgezinde vakbonden én een hoge vennootschapsbelasting (zie o.a. Garibaldi, Konings en Pissarides, 1997).

Terwijl we in figuur 3 de groei van het bbp getoond hebben als functie van de bruto jobreallocatiegraad, tonen we in de figuren 4, 5 en 6 het verband aan tussen respectievelijk de gemiddelde jobcreatie, -destructie en –reallocatie enerzijds en de vennootschapsbelasting anderzijds voor een aantal Europese landen. De drie figuren tonen aan dat er een sterk negatief verband bestaat tussen de hoogte van de vennootschapsbelasting en de bruto jobstromen. Landen met een hoge vennootschapsbelasting hebben typisch ook een kleinere arbeidsmarktdynamiek in termen van zowel jobcreatie als- destructie. Het is ook logisch dat landen met een lage jobcreatie eveneens een lage jobdestructie hebben, aangezien in evenwicht de twee aan elkaar gelijk moeten zijn.

België heeft met een hoge gemiddelde vennootschapsbelasting (gemiddelde van 1997-2004) een relatief lage jobreallocatiegraad. Dat suggereert dat het proces van creatieve destructie eerder laag is in vergelijking met andere landen

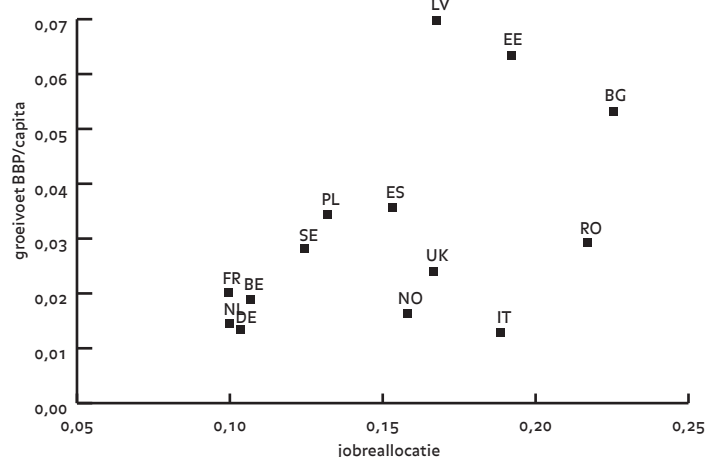
	(1)	(2)	(3)
Vennootschapsbelasting	-0.30** (0.054)	-0.28** (0.108)	-0.25** (0.11)
Werkloosheidsgraad	-	-	-0.32* (0.19)
Fixed Effects	Nee	Ja	Ja
R ²	0.25	0.74	0.74

Noot: ** staat voor statistisch significant verschillend van nul.

Tabel 2:
Relatie tussen de jobreallocatiegraad en de vennootschapsbelasting.

en bijgevolg dat de potentiële economische groei in België hoger zou kunnen zijn.

Het patroon weergegeven in bovenstaande figuren wordt ook geconfirmeerd in tabel 2. In deze tabel tonen we de resultaten van een econometrische analyse (panelregressie), waarbij we jobreallocatie in jaar t van een bepaald land i trachten te verklaren door de hoogte van de vennootschapsbelasting in datzelfde jaar t en in datzelfde land i. Door zowel de tijdsdimensie als de cross-sectiedimensie te gebruiken, verhogen we het aantal observaties in deze statistische benadering, wat het vertrouwen in de schattingen verhoogt. Hieronder rapporteren we een aantal meer technische aspecten van deze methode. In tabel 2 tonen we de regressieresultaten van drie verschillende specificaties. In de laatste kolom geven we de meest volledige specificatie, waarbij we naast de vennootschapsbelasting ook landspecifieke ken-

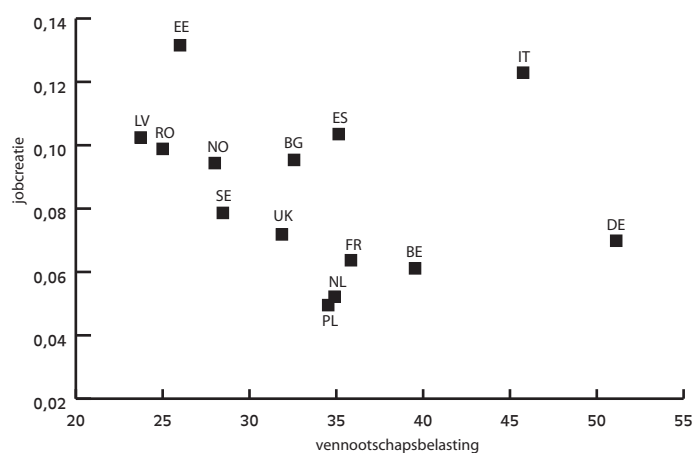

Noot: FR: Frankrijk; NL: Nederland; BE: België; DE: Duitsland; PL: Polen; UK: Groot-Brittannië; NO: Noorwegen; ES: Spanje; SE: Zweden; RO: Roemenië; BG: Bulgarije; IT: Italië; EE: Estonia; LV: Latvia

Figuur 3:
Het verband tussen jobreallocatie en economische groei.

merken nagaan die kunnen verschillen tussen de landen (zoals de kwaliteit van de instellingen). Technisch gezien doen we dit door middel van *fixed effects* of landendummies op te nemen in de regressie. Daarenboven wordt ook de werkloosheidsgraad als controlevariabele opgenomen. Op basis van de theorie verwachten we een negatief verband tussen de werkloosheidsgraad en de jobreallocatiegraad (bijvoorbeeld Pissarides, 1998). De reden hiervoor is dat lage jobreallocatie gepaard gaat met lage jobcreatie en lage jobdestructie in evenwicht. Indien de jobcreatie laag is, zal de gemiddelde stroom uit werkloosheid ook laag zijn en bijgevolg de duurtijd van werkloosheid hoog. Dat leidt tot persistentie van werkloosheid en vaak een hogere gemiddelde werkloosheid. Tabel 2 toont dat er inderdaad een negatief verband bestaat tussen de jobreallocatie en de vennootschapsbelasting. Een daling van de vennootschapsbelasting met 10% verhoogt de jobreallocatiegraad gemiddeld met 2,5% (laatste kolom).

Het kader hiernaast toont aan dat de impact van de vennootschapsbelasting op het proces van creatieve destructie en de dynamiek van het bedrijfsleven belangrijk is. De analyse tot dusver is evenwel vooral een macro-economische analyse, die geen rekening houdt met de specifieke kenmer-

Noot: FR: Frankrijk; NL: Nederland; BE: België; DE: Duitsland; PL: Polen; UK: Groot-Brittannië; NO: Noorwegen; ES: Spanje; SE: Zweden; RO: Roemenië; BG: Bulgarije; IT: Italië; EE: Estonië; LV: Letland

Figuur 4:
Het verband tussen jobcreatiegraad en de vennootschapsbelasting.

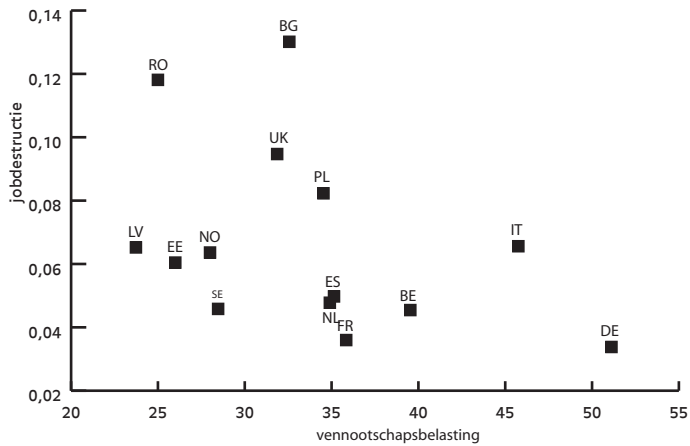
Het effect van de vennootschapsbelasting op jobreallocatie en economische groei

Op basis van onze analyse die gerapporteerd wordt in tabel 2 vinden we een negatief verband tussen de vennootschapsbelasting en de jobreallocatiegraad. Daarenboven, zoals aangegeven in figuur 3, is er een positief verband tussen de jobreallocatie en economische groei.

Bij wijze van experiment kunnen we de effecten nagaan van een hypothetische vermindering van de vennootschapsbelasting in België van 33% naar het Europese gemiddelde 25% of een daling van 8 procentpunten, wat overeenkomt met een vermindering van 24% (8/33). Een dergelijke vermindering impliceert dat de jobreallocatie zou toenemen met 6% (0.24×0.25), of aangezien in België de gemiddelde jobreallocatie 10% bedraagt, betekent dat een toename tot ongeveer 16%.

Dat heeft gevolgen voor de economische groei. Zoals eerder aangegeven, zal een toename in de gemiddelde jobreallocatie met 1% geassocieerd zijn met een toename van de economische groei met 0,225%. Omdat de jobreallocatiegraad toeneemt met 6% in dit experiment, bedraagt de verwachte impact ceteris paribus op de economische groei 1,35 procentpunten.

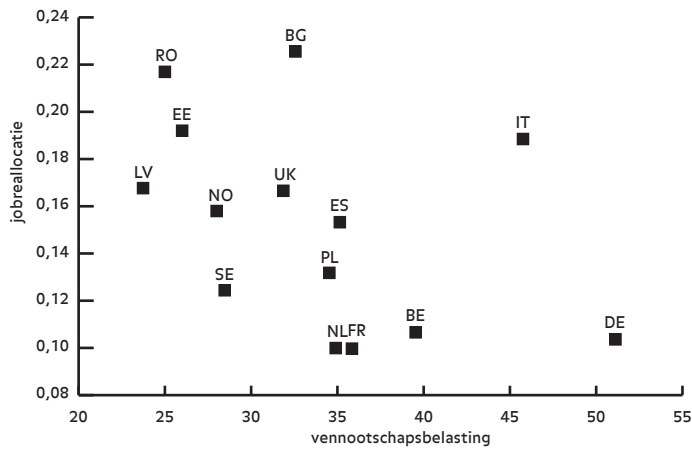
Hoe vertaalt deze extra groei zich in extra jobs? Op basis van 'Okun's law', die de relatie weergeeft tussen de verandering in de werkloosheidsgraad en de verandering in de economische groei, kunnen we een eenvoudige schatting maken van de extra jobs die hierdoor worden geschapt. Voor de periode 1983-2005 hebben we deze wetmatigheid geschat. Op basis hiervan vinden we dat er ongeveer 90.000 extra banen kunnen worden gecreëerd. Uiteraard gaat het hier om ruwe berekeningen in de veronderstelling dat alle andere economische factoren ongewijzigd blijven. Toch geeft deze schatting een goed idee van het belang van de vennootschapsbelasting op jobreallocatie en economische groei over een langere termijn.

Noot: FR: Frankrijk; NL: Nederland; BE: België; DE: Duitsland; PL: Polen; UK: Groot-Brittanië; NO: Noorwegen; ES: Spanje; SE: Zweden; RO: Roemenië; BG: Bulgarije; IT: Italië; EE: Estonia; LV: Latvia

Figuur 5: Het verband tussen de jobdestructiegraad en de vennootschapsbelasting.

ken en heterogeniteit van de bedrijven. In de volgende paragraaf zullen we daarom meer in detail de impact van de vennootschapsbelasting bestuderen aan de hand van een structurele micro-economische benadering, waarbij we rekening kunnen houden met de heterogeniteit en de aard van de sectoren waarin de bedrijven opereren.

Noot: FR: Frankrijk; NL: Nederland; BE: België; DE: Duitsland; PL: Polen; UK: Groot-Brittanië; NO: Noorwegen; ES: Spanje; SE: Zweden; RO: Roemenië; BG: Bulgarije; IT: Italië; EE: Estonia; LV: Latvia

Figuur 6: Het verband tussen de jobreallocatiegraad en de vennootschapsbelasting.

3. Concurrentiekracht en vennootschapsbelasting

3.1. Theoretische achtergrond en beschrijving databank

3.1.1 Beschrijving ondernemingsgegevens

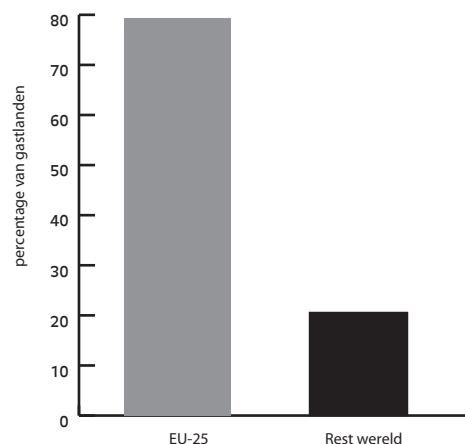
De recente uitbreiding van de Europese Unie en de toenemende concurrentiedruk vanuit China hebben het debat over de concurrentiekracht van de Belgische economie opnieuw doen oplaaien. Recent onderzoek (bijvoorbeeld Braconier en Ekholm, 2000; Konings en Murphy, 2006; EU, 2006) heeft aangetoond dat niettegenstaande de loonkosten in Centraal- en Oost-Europa tot vijf keer lager zijn dan in West-Europa, de bedrijfsverhuizingen naar de lagelonenlanden slechts in geringe mate gedreven zijn door de verschillen in loonkosten. Een belangrijke reden hiervoor is dat hoewel de lonen lager liggen, ook de productiviteit van de bedrijven in de lagelonenlanden substantieel lager blijkt te liggen. Naarmate de economische ontwikkeling van die regio's versnelt, kan men ook verwachten dat bedrijven in lagelonenlanden moderniseren en betere productietechnieken zullen implementeren, wat de productiviteitsgroei (maar ook de groei in de lonen) in Centraal- en Oost-Europa en het Verre Oosten ten goede zal komen.

Een potentiële belangrijke andere factor die bedrijfsverhuizingen en reallocatie van tewerkstelling kan beïnvloeden, is de vennootschapsbelasting. Het volgende citaat uit de Financial Times maakt dat duidelijk:

Donderdag 14 april 2005

“Sandoz, a Swiss pharmaceutical multinational, has asked three countries in Europe to state what they could offer in terms of taxes and other benefits. The company is currently located in Vienna but is considering a move elsewhere in Europe in which financial and tax considerations are crucial as well as closeness to existing operations and to customers, in addition to access to the best people.”

Hoewel het hier om één specifiek bedrijf gaat, willen we nagaan of we hiervoor ook evidenties vinden op basis van

Data: AMADEUS company accounts.

Figuur 7: Verdeling van dochterbedrijven in de EU-25 versus de rest van de wereld.

een groot aantal bedrijven. Zoals duidelijk bleek uit Figuur 1 en Figuur 2 is de vennootschapsbelasting in de verschillende Europese landen de voorbije 10 jaar gedaald. Vooral de nieuwe EU-lidstaten zijn overgestapt naar vrij lage aanslagvoeten. Om de impact van die belastingconcurrentie na te gaan, maken we gebruik van een uniek gegevensbestand van Belgische multinationale ondernemingen, dat speciaal voor deze studie werd samengesteld. Het is zinvol om multinationale ondernemingen te gebruiken, omdat zij opereren in verschillende internationale markten en het meest gevoelig zijn voor internationale verschillen in de concurrentiekracht van landen. Zij opereren in vaak dezelfde sectoren en niches, zodat we een vergelijking kunnen maken door zoveel mogelijk te controleren voor de bedrijfsspecifieke kenmerken die ook een impact kunnen hebben op de tewerkstelling.

De gegevens zijn gebaseerd op de Amadeusdata van Europese bedrijven, waarin gedetailleerde informatie over de eigendomstructuur van ondernemingen wordt gerapporteerd. Dat laat ons toe multinationale ondernemingen te identificeren, waarvan het moederbedrijf in België is gevestigd en de dochterbedrijven in andere Europese landen. We hebben 386 Belgische moederbedrijven geïdentificeerd en gekoppeld aan 593 dochterbedrijven voor de periode 1995 tot en met 2003. Met dochterbedrijven bedoelen we bedrijven waar de Belgische moederonderneming meer dan 50% van de aandelen in bezit heeft. De meerderheid van de Belgische dochterbedrijven bevinden zich in de rest van de EU-25. Dat wordt geïllustreerd in Figuur 7. Bijna 80% van alle Belgische dochters bevinden zich in andere EU-25-landen.

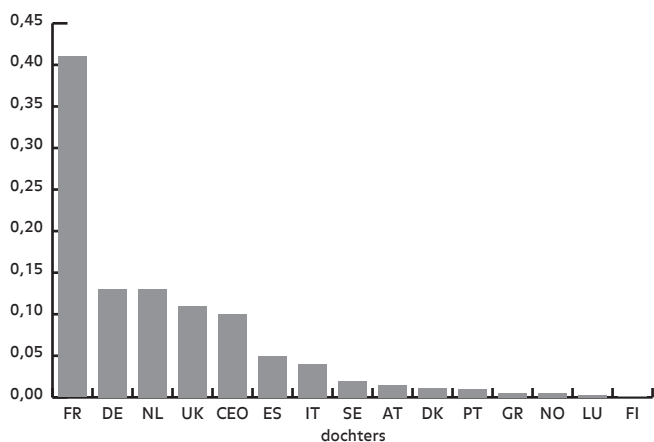
	Moederbedrijf	Dochter in Noord Europa	Dochter in Zuid Europa	Dochter in CEO*
Tewerkstelling	280	53	46	149
Loon	43 500	40 000	35 000	6 000
Toegevoegde waarde per werknemer	78 500	62 000	56 000	15 000
Loon/toegevoegde waarde per werknemer	55%	64%	62%	40%
Vennootschapsbelasting in 2005	33.99%	30.62%	29.16%	20.26%
Effectieve Vennootschapsbelasting	25%	22.5%	20%	16%

*CEO: Centraal- en Oost-Europa

Tabel 3:
Economische kerngegevens (gemiddelden).

In Figuur 8 tonen we de spreiding van de Belgische dochters over de rest van Europa. Niet verwonderlijk zijn de meeste dochterbedrijven gevestigd in onze buurlanden Frankrijk, Duitsland en Nederland, gevolgd door Groot-Brittannië en Centraal- en Oost-Europa.

Tabel 3 heeft een aantal samenvattende ondernemingsgegevens verzameld. We maken hierbij een onderscheid al naargelang waar de Belgische dochters zich bevinden tussen Noord-Europa, Zuid-Europa en Centraal- en Oost-Europa. Vooreerst merken we op dat de gemiddelde vennootschapsbelasting in het Belgische moederbedrijf hoger is dan in de andere regio's waar de multinationale onderneming gemiddeld actief is via haar dochterbedrijven. Dat geldt zowel voor

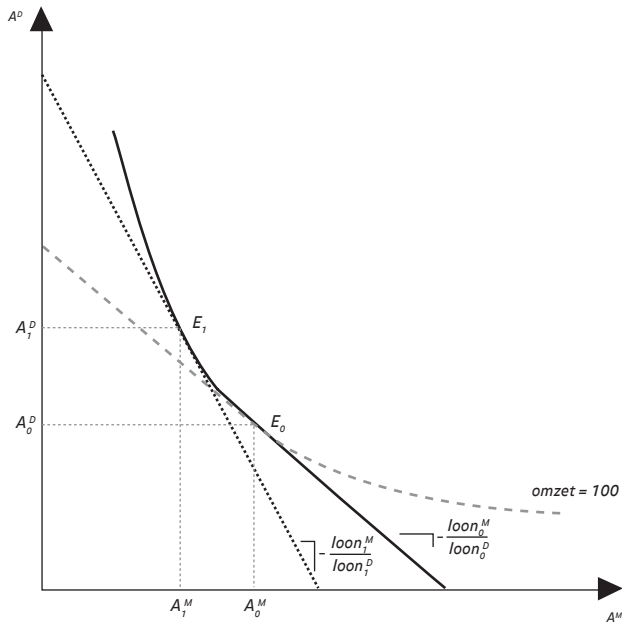
Data: opgemaakt op basis van Amadeusdata over moeder-dochterbedrijven.

Figuur 8:
Locatie van Belgische dochters in het buitenland.

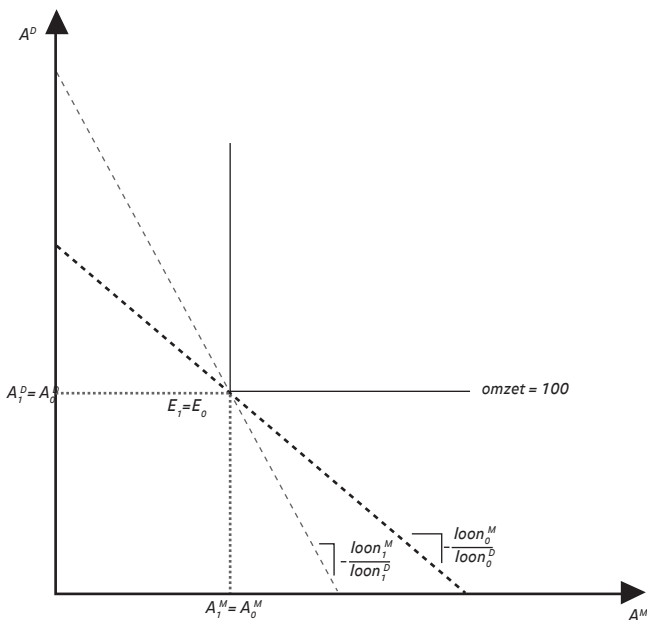
de officiële aanslagvoet als voor de effectieve vennootschapsbelasting aangegeven in de laatste rij. De effectieve vennootschapsbelasting houdt tevens rekening met de belastbare basis. Kortom, de effectieve belastingsvoet is een aanslagvoet die een vergelijking tussen EU-landen toelaat, waarbij ook het aantal aftrekposten mee in de vergelijking betrokken wordt. Voor meer details over de berekening van effectieve aanslagvoeten verwijzen we naar Vandebussche (2005) en Vandebussche, Janssen en Crabbé (2006). In onze analyse werken we met de officiële aanslagvoeten, omdat de evolutie van de gemiddelde effectieve aanslagvoeten in de verschillende landen zeer sterk de evolutie van de officiële aanslagvoeten volgt. Het gebruik van de officiële aanslagvoeten in de analyse vermijdt ook een aantal technische econometrische problemen zoals endogeniteit van de effectieve aanslagvoeten.

We merken ook op dat de gemiddelde loonkosten in Centraal- en Oost-Europa meer dan zeven keer lager liggen dan die in het Belgische moederbedrijf. De loonkosten in de Belgische moederbedrijven zijn overigens gemiddeld de hoogste in vergelijking met de loonkosten in andere locaties. Dat betekent echter niet dat deze loonverschillen de belangrijkste reden zijn voor het opstarten van dochterondernemingen in andere EU-landen. De gemiddelde arbeidsproductiviteit (toegevoegde waarde per werknemer) is immers ook lager in andere landen in vergelijking met België, zoals ook weergegeven in tabel 3.

Wanneer we de loonkosten per regio relateren aan de arbeidsproductiviteit (in tabel 3: Loon/toegevoegde waarde per werknemer), bedraagt die in Centraal- en Oost-Europa

Figuur 9A:
Jobs in België en in het buitenland zijn Substituten.

Figuur 9B:
Jobs in België en jobs in het buitenland zijn complementair

gemiddeld 40%, terwijl die in België op 55% ligt. De situatie in Centraal- en Oost-Europa lijkt hierbij de meest gunstige. Dat suggereert dat gemiddeld genomen er een concurrentieel nadeel voor België bestaat in termen van loonkosten. Dat lijkt echter niet het geval te zijn wanneer we eenzelfde vergelijking maken met de andere regio's, waarbij de respectievelijke ratio's 64% voor Noord-Europa en 62% voor Zuid-Europa zijn. We vergelijken hier gemiddelden, zodat het belangrijk is die cijfers met de nodige nuancering te interpreteren. Daarenboven zijn er specifieke sectorkenmerken, waarbij de ratio's tussen de verschillende regio's ook nog kunnen verschillen. De vergelijking is enkel gebaseerd op basis van gemiddelde arbeidsproductiviteit, waarbij geen rekening gehouden wordt met de productiviteit van de andere productiefactoren. Het doel van deze tabel is dus een indicatie te geven van de grootte van enkele kerngegevens in onze gegevensbank.

Naast de grote verschillen in loonkosten, suggereert tabel 3 ook dat er grote verschillen bestaan in termen van de vennootschapsbelasting tussen België en de drie regio's waar de dochterbedrijven zich bevinden. En alweer lijkt het grootste verschil met het moederbedrijf in België te bestaan bij de dochters in de nieuwe EU-lidstaten in Centraal- en Oost-Europa, waar de gemiddelde vennootschapsbelasting (zowel de statutaire als de effectieve) ruim 40% lager ligt dan in België.

3.1.2 Theoretische achtergrond

We kunnen de effecten van de loonverschillen en verschillen in vennootschapsbelasting, in tabel 3 geïllustreerd tussen dochter en moederbedrijven, op de tewerkstelling ook theoretisch onderbouwen. Figuren 9A en B geven de substitutiemogelijkheid tussen binnenlandse en buitenlandse jobs weer. We kunnen zeggen dat de arbeid A_{it}^M in het moederbedrijf en de arbeid in de dochterbedrijven A_{it}^D samen de totale productie van de multinationale onderneming (MNO) bepalen. Volgens de basisprincipes in micro-economie kan het productieniveau voorgesteld worden door een isoquant in de ruimte van de productiefactoren (A_{it}^M, A_{it}^D) .

Figuur 9A toont de isoquant (kromme curve) van een hypothetisch gegeven outputniveau (output = 100) dat de MNO wenst te produceren tegen minimale kosten met arbeiders

thuis en arbeiders in haar vestigingen in het buitenland. De lonen van de arbeiders in respectievelijk moeder- en dochterbedrijven vormen de (iso)kostenlijn. Hoe dichter de kostenlijn bij de oorsprong in figuur 9A, hoe lager de kosten. De onderneming kiest bijgevolg die combinatie van arbeid waar de kosten zo laag mogelijk zijn, maar waarbij het toch nog mogelijk is om het gegeven outputniveau (weergegeven door de isoquant) te produceren. Dat is dus in het punt waar de kostenlijn de isoquant (outputniveau) nog net raakt. De helling van de kostenlijn geeft het relatieve loon weer tussen het moederbedrijf en haar vestiging. We kunnen aantonen dat die helling negatief is in de ruimte (A_{it}^M, A_{it}^D). Indien de relatieve loonkosten in het moederbedrijf toenemen, betekent dat een rotatie van de kostenlijn (van situatie 0 naar situatie 1), zodat het raakpunt tussen de nieuwe kostenlijn en de isoquant er nu één is waar er minder jobs zullen zijn in het moederbedrijf (kleinere A_{it}^M). Dat zal dus ten koste gaan van jobs in het moederbedrijf ten voordele van jobs in de dochtervestiging(en).

De mate waarin een dergelijke substitutie zal plaatsvinden, heeft te maken met de technologie die zich weerspiegelt in de vorm van de isoquant, aangezien die is afgeleid van de productietechnologie waarover een bedrijf beschikt. Ook de grootte van de relatieve veranderingen in de loonkosten heeft hierbij een impact. Zo wordt in figuur 9B een isoquant weergegeven waarbij een verandering in de relatieve loonkosten geen effect heeft op de vraag naar arbeid in het moederbedrijf.

Figuur 9B weerspiegelt een technologie waarbij de arbeiders in het moederbedrijf en die in het dochterbedrijf perfecte complementen zijn: een verandering in de relatieve loonkosten heeft geen effect op de allocatie van arbeiders, arbeiders in het moederbedrijf vullen de arbeiders in het dochterbedrijf aan om output te realiseren. In figuur 9A daarentegen is substitutie mogelijk ten gevolge van een verandering in de loonkosten.

Figuren 9A en 9B illustreren duidelijk het effect van veranderingen in de relatieve loonkosten. Hoe zit het met veranderingen in de vennootschapsbelasting? De verandering in de vennootschapsbelasting heeft een effect op de winstgevendheid van de verschillende vestigingen en bijgevolg op de gewenste langetermijnproductie in de verschillende vestigingen. De langetermijnbeslissing van de multinationale onderneming om meer te produceren in een bepaalde regio beïnvloedt de kapitaalsinvesterings van de onderneming. Een hogere vennootschapsbelasting verhoogt de relatieve kostprijs, drukt de opbrengst van langetermijninvesteringen en heeft bijgevolg een negatieve invloed op de investeringen, zoals aangetoond door Vandebussche (2005). Het effect hiervan weerspiegelt zich in de relatieve allocatie van arbeid in de verschillende vestigingen. Dat is niet uitgebeeld in bovenstaande figuren, aangezien er een derde inputfactor in rekening moet worden gebracht, kapitaal, wat een grafische analyse (driedimensionaal) onoverzichtelijk maakt.

3.2. Empirisch model en resultaten

Om na te gaan in welke mate, naast loonconcurrentie, ook belastingconcurrentie een impact heeft op de Belgische tewerkstelling, schatten we een tewerkstellingsfunctie voor de Belgische multinationale ondernemingen. Economische theorie suggereert dat de allocatie van tewerkstelling door een multinationale onderneming (MNO) zoals in ons gegevensbestand afhangt van drie factoren:

1. de loonkosten in het moederbedrijf versus de loonkosten in de dochterbedrijven
2. de vennootschapsbelasting in het moederland versus de vennootschapsbelasting in het gastland
3. algemene institutionele factoren, zoals de kwaliteit van de overheidsdiensten, vakbondsmacht, corruptie en dies meer.

De impact van die drie factoren kunnen worden onderzocht op basis van het schatten van de econometrische specificatie onderaan deze pagina.

$$\ln A_{it}^M = \alpha_i + \alpha_1 \ln A_{it-1}^M + \alpha_2 \ln \left(\frac{\text{Loon}_{it}^M}{\text{Loon}_{it}^D} \right) + \alpha_3 \text{Belasting}_t^D + \alpha_4 \ln \text{Omzet} + \alpha_t + \varepsilon_{it}$$

In deze vergelijking staat A_{it}^M voor het aantal werknemers in het moederbedrijf M in België op tijdstip t . We willen nagaan in welke mate de evolutie van de vraag naar werknemers in het moederbedrijf (variabele aan de linkerkant) verklaard wordt door het relatieve gemiddelde loon in het moederbedrijf ten opzichte van het loon in het dochterbedrijf ($\text{loon}_{it}^M / \text{loon}_{it}^D$) en door de nominale belastingvoet in het land waar het dochterbedrijf gevestigd is (Belasting_t^D).

We hebben tevens experimenten uitgevoerd met de effectieve belastingvoet en de resultaten bleven robuust. De evolutie van de gemiddelde effectieve vennootschapsbelasting is trouwens zeer gelijkaardig aan de officiële. We modelleren de vraag naar arbeid ook als een functie van het aantal arbeiders actief in het bedrijf vorig jaar A_{it-1}^M om rekening te houden met aanpassingskosten in ondernemingen. Zeker in de Belgische context, waar er hoge ontslagvergoedingen bestaan, is dat relevant. Ondernemingen zullen niet onmiddellijk reageren op een economische schok, omdat er heel wat vaste kosten gespaard gaan met een ontslag en bijgevolg heeft dat ook een drukkend effect op de dynamiek van aanwerving.

Omzet in (1) staat voor de totale omzet van de multinationale onderneming. Dat controleert voor de vraagzijde: als de vraag naar de producten van de multinationale onderneming toeneemt, zal ook de tewerkstelling toenemen. We controleren hiervoor om het zuivere effect van lonen en vennootschapsbelasting te kunnen onderzoeken.

We verwachten dat hogere relatieve loonkosten in het moederbedrijf ($\text{loon}_{it}^M / \text{loon}_{it}^D$) negatieve effecten hebben op de vraag naar arbeid in het moederbedrijf (A_{it}^M). Op die manier kunnen we nagaan of de relatieve loonkosten aanleiding geven tot een daling van het aantal jobs in het moederbedrijf. Kortom, we kunnen nagaan of er jobs verhuizen naar het buitenland wegens loonverschillen. In technische termen kunnen we stellen dat het teken en de grootte van de coëfficiënt α_2 ons iets zal vertellen over de graad van substitutiemogelijkheden tussen Belgische jobs en buitenlandse jobs.

De derde groep van institutionele factoren die we al aanhaalden, is moeilijk meetbaar. Institutionele factoren zoals vakbondsmacht, de kwaliteit van de overheid en dies meer

wijzigen evenwel zeer zelden of zeer langzaam. Vandaar dat we hiervoor kunnen controleren in onze analyse door zogenaamde vaste jaar- (α_τ) en ondernemingseffecten (α_τ) op te nemen in de regressievergelijking. De vennootschapsbelasting nemen we op in ons model op basis van de jaarlijkse gemiddelde aanslagvoeten in de verschillende gastlanden waar de MNO dochters heeft. Tabel 4 geeft de resultaten van verschillende schattingen, waarbij de vraag naar arbeid in de MNO wordt geschat in eerste verschillen (dus in groei-voeten) om te controleren voor de niet-observeerbare vaste bedrijfseffecten en institutionele factoren. De schattingsmethode houdt tevens rekening, op een indirecte manier, met vakbondsonderhandelingen die belangrijk zijn bij de loonvorming in België. Met andere woorden, lonen in België komen niet tot stand door de eenvoudige interactie tussen vraag en aanbod, maar zowel bedrijven als vakbonden kunnen de lonen beïnvloeden en wellicht hebben grote bedrijven meer vakbondsrepresentatie dan kleine. Daarenboven zullen vakbonden niet alleen een invloed kunnen uitoefenen op de loonvorming in het moederbedrijf, maar ook in de dochterbedrijven. De internationalisering van vakbonden en de implicaties voor internationale *rent sharing* werd recentelijk aangetoond door Budd, Konings en Slaughter (2005). Het is daarom belangrijk dat in rekening te nemen bij de econometrische schattingsmethode.

Om te controleren voor die potentiële omgekeerde causaliteit, gebruiken we als schattingsmethode de instrumentele variabele benadering voor paneldata in combinatie met de *general moments technique* van Arellano en Bond (1991), die vrij veel gebruikt wordt voor dit soort van toepassingen. Zo ook beschouwen we de totale omzet van het bedrijf niet onafhankelijk van het aantal werknemers.

De resultaten in tabel 4 bevestigen eerst en vooral de economische theorie samengevat in figuur 9A en B, waarbij de relatieve loonkosten van het moederbedrijf een negatieve impact hebben op de tewerkstelling in het moederbedrijf. In kolom 1 maken we geen onderscheid op basis van de locatie van de vestiging van het dochterbedrijf, in kolom 2 daarentegen maken we een onderscheid tussen vestigingen in Noord-Europa, Zuid-Europa en Centraal- en Oost-Europa. In kolom (2) zien we dat dit onderscheid belangrijk is. Het relatieve loon is telkens statistisch significant verschillend van

Hoeveel gemiste jobs ten gevolge van loonconcurrentie?

Niettegenstaande de potentiële impact van de relatieve loonkosten in Centraal- en Oost-Europa (CEO) en Zuid-Europa in het bijzonder aanzienlijk lijkt, dient te worden opgemerkt dat de relatieve loonkosten in CEO, alsook in Zuid-Europa gemiddeld zijn gestegen ten opzichte van die in België. Met andere woorden, de resultaten uit tabel 4 tonen aan dat er potentieel heel wat jobs verloren kunnen gaan aan Zuid-Europa en Oost-Europa indien onze relatieve loonpositie verslechtert. Dit is niet wat er is gebeurd. Gemiddeld zijn de loonkosten in Belgische moederbedrijven relatief ten opzichte van de vestigingen in CEO jaarlijks afgenomen met 1% en ten opzichte van vestigingen in Zuid-Europa met 0,2%. Dat is het gevolg van een inhaalbeweging in de lagelonenlanden (convergentie).

Maar ten opzichte van de andere 'rijke' Europese landen zijn onze loonkosten gemiddeld toegenomen met jaarlijks 2,6%. Zoals aangehaald in eerdere studies (bijvoorbeeld Konings en Murphy, 2006), verliest België vooral ten opzichte van de andere 'rijke' Europese landen, zoals Frankrijk, Duitsland en Nederland. In 5 jaar werden de lonen in de Belgische moederbedrijven gemiddeld 13% duurder in vergelijking met andere 'rijke' EU-landen.

Op basis van de hierboven beschreven analyse, kunnen we interessante beleidsmatige simulaties uitvoeren. Gegeven dat we een substitutie-elasticiteit op lange termijn hanteren van -0,08 tussen Belgische jobs en die in andere rijke EU-landen actief in de industriële sector, betekent dit een verlies aan jobs van iets meer dan 1% (gemiddelde relatieve loonkostenstijging van 0,13 X elasticiteit van 0,08). Met een totaal aantal jobs in onze steekproef van 90.000 impliceert dit dat er in 5 jaar een kleine 1000 jobs verloren zijn gegaan aan andere Noord-Europese landen ten gevolge van de loonkostenevolutie in België, of per jaar ongeveer 200 jobs.

nul en negatief, maar de substitutiemogelijkheden blijken het grootst te zijn tussen jobs in Belgische moederbedrijven en jobs in vestigingen in Zuid-Europa (Spanje, Portugal, Griekenland). De relatieve loonelasticiteit bedraagt voor die regio -0,46. Dit betekent dat een relatieve verslechtering van de loonkosten in België met 10% de vraag naar arbeid in de Belgische moederbedrijven inkrimpt met 4,6%.

In de derde en vierde kolom bekijken we dezelfde regressies, waarbij we enkel vestigingen in aanmerking nemen die ook in de industriële sector actief zijn. We merken op dat vooral de substitutiegraad met Centraal- en Oost-Europa groter wordt (19%). Die met Zuid-Europa bedraagt 37% en met Noord-Europa 5%.

Het gaat hier om kortetermijnimpact. In tabel 4 is het echter duidelijk dat dynamische effecten belangrijk zijn: het aantal jobs in het moederbedrijf vorig jaar heeft een impact op het aantal jobs in het moederbedrijf dit jaar. Dat impliceert dat de langetermijnelasticiteiten, dus nadat de onderneming het aantal jobs volledig heeft aangepast aan economische schokken, hoger liggen. In het bijzonder (op basis van de laatste kolom) zijn de substitutie-elasticiteiten op lange termijn gelijk aan respectievelijk, 0,08, 0,57 en 0,30 voor Noord-Europa, Zuid-Europa en Oost-Europa³.

Naast de impact van de loonkosten lijkt ook de impact van de vennootschapsbelasting op jobs een sterk statisch significant effect te hebben. We merken op dat in al de specificaties een verlaging van de vennootschapsbelasting in het gastland, relatief t.o.v. België (de benchmark), aanleiding geeft tot een vermindering van jobs in het moederbedrijf. Dat effect is groter indien de dochterbedrijven in industriële sectoren actief zijn. De elasticiteit op korte termijn bedraagt daar 0,30 (twee laatste kolommen tabel 4).

3 De langetermijnelasticiteit wordt gevonden door uit te gaan van een langetermijnevenwicht, waarbij er geen aanpassingen meer gebeuren in het aantal werknemers in het moederbedrijf. Dit betekent dat de tijds subscripten in tabel 4 allemaal verwijzen naar hetzelfde jaar. Bijgevolg kan bijvoorbeeld kolom (4) in tabel 4 als volgt worden opgeschreven:
 $\ln(\text{jobs moeder}) = 0.36 \ln(\text{jobs moeder}) - 0.05 \ln(\text{loon}^M / \text{loon}^{\text{NEU}}) - 0.37 \ln(\text{loon}^M / \text{loon}^{\text{ZEU}}) - 0.19 \ln(\text{loon}^M / \text{loon}^{\text{CEO}})$
 De langetermijnelasticiteit wordt dan gevonden door de kortetermijnelasticiteit te delen door $(1 - 0.36)$ of 0.64 .

Hoeveel gemiste jobs ten gevolge van belastingconcurrentie?

Op minder dan 10 jaar tijd is de gemiddelde vennootschapsbelasting in Centraal- en Oost-Europa (CEO) gedaald met bijna 40% (van 33 naar 20 of $13/33 = 40\%$). Ook in België is de vennootschapsbelasting gedaald, maar minder snel. De relatieve daling was bijna 30% groter in Centraal- en Oost-Europa.

Gebruikmakend van onze geschatte elasticiteit, betekent dit een potentiële vermindering in tewerkstelling van 14% ($0,47 \times 0,3$) in Belgische moederbedrijven die activiteiten in CEO hebben. Voor onze steekproef bedraagt de tewerkstelling in België van de MNO met activiteiten in CEO 12.000 jobs. Dit betekent dat ten gevolge van de ongunstige relatieve evolutie van de vennootschapsbelasting in België er gemiddeld een jobverlies is geweest van ongeveer 1700 jobs ($12.000 \times 0,14$).

Deze berekening houdt nog geen rekening met potentiële nieuwe investeringen die naar België hadden kunnen gevloeid zijn, maar nu eerder naar de aantrekkelijkere regio's zijn gegaan wegens de voordelige belastingen.

Als we al onze Belgische moederbedrijven als benchmark nemen die potentieel actief kunnen zijn in CEO, gaat het om een gemiste jobcreatie van ongeveer 12.700 jobs ($90.000 \times 0,14$).

Wanneer we de langetermijneffecten bekijken, verhoogt die coëfficiënt tot 0,47: een verlaging van de vennootschapsbelasting in het gastland met 10% relatief ten opzichte van België verlaagt de vraag naar jobs in Belgische moederbedrijven met bijna 5%.

Ten slotte merken we in tabel 4 dat de totale omzet eveneens een belangrijke impact heeft op de vraag naar arbeid in België. Dit betekent dat naast de negatieve effecten van loon- en belastingconcurrentie er ook een positief verhaal is te vertellen over de internationale productie van ondernemingen. Als de totale omzet van de multinationale onderneming kan toenemen ten gevolge van expansie in het buitenland, heeft dat positieve gevolgen voor de tewerkstelling in België. Het aanboren van nieuwe markten wordt vaak als eerste reden opgegeven om te investeren in het buitenland, wat positieve effecten heeft op de tewerkstelling.

	Dochters in industrie of niet-industrie	Dochters in industrie of niet-industrie	Dochters enkel actief in industrie	Dochters enkel actief in industrie
$\ln(\text{Jobs in moeder})_{k-1}$	0.51** (0.028)	0.41** (0.01)	0.48** (0.01)	0.36** (0.01)
$\ln\left(\frac{\text{Loon}_{it}^M}{\text{Loon}_{it}^D}\right)$	-0.047** (0.019)	-	-0.07** (0.01)	
$\ln\left(\frac{\text{Loon}_{it}^M}{\text{Loon}_{it}^{D,NEU}}\right)$	-	-0.03** (0.01)	-	-0.05** (0.01)
$\ln\left(\frac{\text{Loon}_{it}^M}{\text{Loon}_{it}^{D,ZEU}}\right)$	-	-0.46** (0.04)	-	-0.37** (0.025)
$\ln\left(\frac{\text{Loon}_{it}^M}{\text{Loon}_{it}^{D,CEO}}\right)$	-	-0.06** (0.03)	-	-0.19** (0.01)
Ln(Totale Omzet)	0.28** (0.04)	0.43** (0.02)	0.40** (0.02)	0.62** (0.01)
Ln(belasting) _{gestand}	0.16** (0.056)	0.13** (0.05)	0.27** (0.05)	0.30** (0.04)
Jaardummies	Ja	Ja	Ja	Ja
Sargan test (P-waarde)	0.29	0.70	0.63	0.91
Seriële Correlatie Test	-1.80	-0.13	-0.26	0.06

** staat voor statistisch significant op 5% of minder kritische waarde, standaardfouten tussen haakjes.

Tabel 4:

Regressieresultaten van het effect van de loonkosten en vennootschapsbelasting op de Belgische tewerkstelling.

4. Besluit

Dit rapport heeft de relatie tussen de vennootschapbelasting, het werkscheppingsproces en de economische groei onderzocht, zowel vanuit een macro- als een micro-economische invalshoek. De belastingconcurrentie tussen vooral de nieuwe EU-lidstaten en het oude Europa (EU-15) is de jongste jaren sterk toegenomen. We tonen aan dat er zowel op macro als op micro-economisch niveau een negatief verband bestaat tussen de vennootschapsbelasting en de jobcreatie.

Voor de macro-economische benadering hebben we de jobcreatie en -destructiegraad in verschillende Europese landen berekend. Hieruit blijkt dat de arbeidsmarkt in België in vergelijking met andere landen niet erg dynamisch is, gekarakteriseerd door zowel lage jobdestructie als lage jobcreatie. Dit vertraagt het reallocatieproces, wat remmend werkt op de economische groei. We vinden een negatief verband tussen de vennootschapsbelasting en de jobreallocatie, wat een negatief effect heeft op de economische groei.

Om meer structurele inzichten te krijgen in dit proces, bestuderen we in een tweede deel van dit rapport de relatie tussen de vennootschapsbelasting en jobcreatie op ondernemingsniveau. Op basis van Belgische multinationale ondernemingen en hun dochterbedrijven vinden we dat zowel de loonconcurrentie als de belastingconcurrentie belangrijke factoren zijn ter verklaring van de jobcreatie en -destructie.

Deze studie heeft zich voornamelijk geconcentreerd op de relatie tussen jobs en de vennootschapsbelasting. Het is echter duidelijk dat ook andere economische factoren door de vennootschapsbelasting worden beïnvloed, zoals investeringen in een economie. De gemiste investeringen ten gevolge van de relatieve hoge vennootschapsbelasting in België zullen de effecten op de gemiste jobcreatie nog versterken.

Referenties

Arellano, M., Bond, S. (1991). Some tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations. *The Review of Economic Studies*; 58: 277-297.

Budd, J., Konings, J., Slaughter, M. (2006). Wages and International Rent Sharing in Multinational Firms. *Review of Economics and Statistics*; 87 (1): 73-84.

Braconier, H., Ekholm, K. (2000) Swedish Multinationals and Competition from High- and Low-Wage Locations. *Review of International Economics*; 8: 448-461.

Cassiman, B. Veugelers, R. (2002) R&D cooperation and spillovers: some empirical evidence from Belgium. *American Economic Review*; 92 (4): 1169 - 1184.

Davis, S. , Haltiwanger, J., Shuh, S. (1998). Job Creation and Job Destruction, MIT Press.

Desai, M.A., Foley, F.C., Hines, J.R. (2005). Foreign Direct Investment and the Domestic Capital Stock. *American Economic Review*; May: 33-38.

Europese Unie (2006). Annual Report on the European Economy, DG EcFin.

Garibaldi, P., Konings, J., Pissarides, C. (1997). Gross Job Reallocation and Labour Market Policy. In: **D. Snower D., Deladehesa, eds.** Unemployment Policy: Government Options for the Labour Market. Cambridge: University Press.

Görg, H., Strobl, E. (2003). Footloose Multinationals . *Manchester School*; 71(1): 1-19.

Konings, J. (1995). Job Creation and Job Destruction in the U.K. Manufacturing Sector. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*; 57: 1-20.

Konings, J., Loecker (2006). Job Reallocation and Productivity Growth in an Emerging Economy. *European Journal of Political Economy*: forthcoming June.

Konings, J., Murphy, A. (2006). Do Multinational Enterprises Substitute Parent Jobs for Foreign Ones? *Review of World Economics*: forthcoming.

Pissarides, C. (1998). Equilibrium Unemployment Theory (first edition). MIT press.

Vandenbussche, H.(2005). Vennootschapsbelasting in Europees Perspectief. *Beleidsnota nr. 7*. Antwerpen: VKW Denktank.

Vandenbussche, H. (2005). Corporate Taxation: the international position of Slovenia. Report for the Ministry of Finance. Slovenia.

Vandenbussche, H., Janssen, B., Crabbé, K. (2006). Regional Tax Competition: Firm Level. Evidence for Belgium. *De Economist*: forthcoming.

voorheen reeds verschenen in de reeks beleidsnota:

1. De concurrentiepositie van België anno 2004: het falen van de loonnorm

door Marc De Vos, Geert Janssens, Johan Van Overtveldt

2. De relatie tussen loonlastenverlaging en jobs

door Jozef Konings

3. 'Duovaardigheid' bevorderen: op weg naar een organisatie die resultaatgerichtheid en aanpassingsvermogen met elkaar verzoent

door Julian Birkinshaw, Cristina Gibson, met Aimé Heene

4. Rusland na het communisme: een normaal land

door Andrei Shleifer en Daniel Treisman

5. Loonkosten en jobcreatie: regionale en sectorale verschillen

door Jozef Konings

6. Snelle jongens: Naar een betere intergratie van nieuwkomers in de onderneming

door Keith Rollag, Salvatore Parise, Rob Cross en ingeleid door Leon Vliegen

7. Venootschapsbelasting in Europees perspectief

door Hylke Vandenbussche

8. Zin en onzin van fusies en overnames

door Herman Vantrappen, Koen Dejonckheere, Paul Van Hooghten

9. Mobiliteit, rekeningrijden en de prijsstructuur in de transportsector

door Bruno De Borger

10. Notionele interestaftrek: een nieuwe fiscale incentive

door Chris Vandermeersche

11. Leidt de EU-uitbreiding tot sociale afbouw?

door Filip Abraham

12 A. Het QWERTY-model. Sociaal-economisch overleg in België

door Johan Van Overtveldt, Geert Janssens en Serge Huyghe

12 B. De AZERTY-toets. Internationale lessen voor het Belgisch overlegmodel

door Johan Van Overtveldt, Geert Janssens en Serge Huyghe

Jozef Konings en Hylke Vandenbussche, beide verbonden aan de K.U. Leuven, tonen aan dat er een negatief verband bestaat tussen de hoogte van de vennootschapsbelasting enerzijds en de economische groei en tewerkstellingscreatie anderzijds. Uit hun empirisch onderzoek blijkt duidelijk dat in combinatie met de hoge loonkosten ons land hierdoor tienduizenden jobs misloopt.

vwk Metena

Vertrekkend vanuit een economische oriëntatie doet **vwk Metena** aan onderzoekswerk dat betrekking heeft op brede maatschappelijke problemen en discussies.

verantwoordelijke uitgever

vwk Denktank
Sneeuwbeslaan 20
2610 Wilrijk

www.vkwmetena.be
vwk.metena@vwk.be